Nagy Péter Tibor: Jelenkortörténeti beállítódás a középiskolában

TÖRTÉNELEMPEDAGÓGIAI FÜZETEK : 12 pp. 65-73. , 9 p. (2002)
https://matarka.hu/cikk_list.php?fusz=140350

összefoglalója

1. A probléma gyökere: A történelem mint „lezárt múlt” mítosza

Nagy Péter Tibor elméleti keretezése abból a megfigyelésből indul ki, hogy az iskola a történelmet egyfajta befejezett, statikus és kánonba merevített tudáshalmazként kezeli. A szerző szerint ez a szemléletmód alapjaiban hibás, mivel a történelem lényege éppen a jelenhez való eljutás folyamata lenne.

A **jelenkortörténeti beállítódás** nála egy olyan szellemi eszközkészletet jelent, amellyel a diák képessé válik:

- A napi hírek mögött meghúzódó évtizedes folyamatok felismerésére.
- Annak megértésére, hogy a jelen döntései (pl. egy választás vagy egy népszavazás) a holnap történelmének forrásai.
- A társadalmi és politikai intézményrendszerek (parlamentarizmus, piacgazdaság, jogállam) történeti legitimitásának elfogadására.

2. A „kronológiai kényszerzubony” és az oktatásszervezési deficit

A tanulmány egyik legerősebb állítása, hogy a magyar középiskolai történelemoktatás **szerkezetileg alkalmatlan** a jelenkor feldolgozására. Ennek okait Nagy Péter Tibor több szinten azonosítja:

- **A lineáris haladás csapdája:** Mivel az oktatás az ókori civilizációkkal kezdődik, a tanárok kénytelenek hatalmas időt szentelni a távoli múltnak. Ez a „történelmi távlat” azonban a tanév végére feléli az időkeretet. A 20. század második fele, a hidegháború, a Kádár-korszak és a rendszerváltás így az utolsó hetekre marad, amikor a diákok és a tanárok figyelme már lankad.
- **Az érettségi-orientáltság:** Az érettségi követelmények gyakran a fix tényanyagot kérik számon, a jelenkor viszont vitatott értelmezések terepe. Emiatt az oktatás inkább a „biztonságos” (már nem vitatott) korszakokra koncentrál.

3. Az „elhallgatás pedagógiája” és a politikai semlegesség álcája

A szerző mélyelemzése rávilágít, hogy a jelenkortörténet oktatása Magyarországon nem pusztán időhiány miatt marad el, hanem egyfajta **intézményi félelem** miatt is.

- **A konfliktuskerülés:** A tanárok tartanak attól, hogy ha a közelmúlt eseményeiről (pl. 1989 utáni politikai fordulatokról) beszélnek, elveszítik az objektivitás látszatát.

- **A sterilitás mint kudarc:** Nagy Péter Tibor érvelése szerint az iskola „semlegessége” valójában vákuumot teremt. Ezt a vákuumot pedig nem a tudomány, hanem a populáris kultúra, a közösségi média és a pártpropaganda tölti ki. Így a diákok pont a legfontosabb, az életüket közvetlenül érintő kérdésekben maradnak iránytű nélkül.

4. Párhuzamos valóságok: A családi emlékezet és a tankönyv

A tanulmány kitér a szocializációs mezők konfliktusára. A diákok fejében gyakran két történelem él:

1. **A „Hivatalos” Történelem:** Amit az iskolában hallanak (évszámok, csaták, szerződések).
2. **A „Valódi” Történelem:** Amit a szüleiktől, nagyszüleiktől hallanak a konyhában. Nagy rámutat, hogy ha a családi emlékezet (pl. a Kádár-korszak nosztalgiája) és az iskolai tananyag nincs ütköztetve és elemezve, a diákokban egyfajta **kettős tudat** alakul ki. Az iskola nem tanítja meg őket arra, hogyan kell kritikusan szemlélni a szubjektív családi történeteket, így azok akadálytalanul válhatnak előítéletek forrásává.

5. A nemzetközi dimenzió: Biztonságpolitika és a NATO esete

A szerző külön kitér a nemzetközi integráció kérdésére. A jelenkortörténeti beállítódás hiánya itt mutatkozik meg a legélesebben:

- A diákok gyakran nem értik, miért csatlakozott Magyarország a NATO-hoz vagy az EU-hoz, mert nem látják az ehhez vezető geopolitikai kényszereket és lehetőségeket.
- A nemzetközi szervezeteket távoli, idegen hatalmakként kezelik, nem pedig olyan szövetségekként, amelyeknek Magyarország aktív alakítója lehetne.
- Ez a szemléletmód a **„nemzeti áldozatszerep”** erősödéséhez vezet, ahol a magyar történelem csupán külső erőknek való kiszolgáltatottságként jelenik meg.

6. Módszertani forradalom szükségessége

A tanulmány nem áll meg a diagnózisnál, hanem konkrét irányváltást sürget. Nagy Péter Tibor szerint a megoldás nem a tananyag bővítése, hanem annak radikális átszervezése:

- **Tematikus blokkok:** A kronológia helyett olyan témákat javasol, mint például „Az emberi jogok fejlődése”, „A technológia hatása a társadalomra” vagy „A modern demokráciák válságai”.
- **Forrásközpontúság:** A tankönyv ne egy kinyilatkoztatás legyen, hanem egy forrásgyűjtemény, ahol a diákok korabeli újságcikkeket, videókat és beszédeket elemezve maguk jönnek rá a folyamatok összefüggéseire.
- **A jelenből a múltba:** Felveti a „fordított történelemoktatás” lehetőségét is, ahol a mából indulnánk ki, és addig ásnánk vissza a múltba, amíg meg nem találjuk a jelenlegi problémák gyökereit.

7. Társadalmi konklúzió: A jövő záloga

Nagy Péter Tibor végső következtetése szerint a jelenkortörténeti beállítódás fejlesztése **nem választható opció, hanem demokratikus kötelesség**. Egy olyan társadalom, amely nem érti saját közelmúltját, képtelen felelős döntéseket hozni a jövőjéről.

Az iskola feladata tehát nem az, hogy „megtanítsa a történelmet”, hanem az, hogy **történelmi gondolkodásra neveljen**. Ez a gondolkodásmód teszi lehetővé, hogy a diák ne manipulálható

tömegember, hanem szuverén, kritikai érzékkel rendelkező polgár legyen, aki érti Magyarország helyét a világban, és képes eligazodni a 21. század bonyolult információs tengerében.